

зультатів діяльності за день. Оброблену та проаналізовану інформацію доцільно було б відображати у зведеній відомості роботи цеху за три дні, де б узагальнювалась інформація про кількість прийнятих, і в тому числі, виконаних замовлень за звітний період, витрати основних та допоміжних матеріалів (власних та замовників), питома вага замовлень з власних матеріалів і матеріалів замовників, загальний відпрацьований час працівників цеху, загальна сума сплачених за період коштів та сума дебіторської заборгованості за даним цехом. Крім того, майстер цеху повинен визначати найбільш "популярний" вид послуг, що надає даний цех, а також здійснювати аналіз накопичених показників у динаміці для того, щоб прослідкувати тенденції.

Узгодженість структури процесу управлінського обліку та процесу аналізу сприятиме підвищенню ефективності управління на підприємствах сфери послуг. Висвітлення завдань та особливостей управлінського обліку на підприємствах сфери послуг та запропоновані методичні підходи до його організації сприятиме систематизації і вдосконаленню щодо накопичення та обробки інформації, необхідної для прийняття ефективних управлінських рішень.

Література

1. Друри К. Управленческий учет для бизнес – решений: Учебн./ Пер. с англ. – М.: Юнити -ДАНА, 2003. – 665 с.
2. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект. – М.: Статистика, 1995. – 416 с.
3. Управлінський облік/ Д.Р. Хенсен, М.М. Моувен, Н.С. Еліас, Д.У. Сенков.: Пер. з англ. – К.: Міленіум, 2002. - 974 с.
4. Керимов В.Е. Управленческий учет в организациях и предприятиях потребительской кооперации: Учебн. – М.: Изд-во "Дашков и К", 2003. – 460 с.
5. Пушкар М.С. Розробка систем обліку: Навч. пос. для ВНЗ. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 198 с.

УДК 336.22:658

Аспірант О.П. Буряк – Львівська КА

ФУНКЦІОНАЛЬНА ТА ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Охарактеризовано структуру місцевих фінансів за їх функціональним призначенням. Досліджено організаційно-правові аспекти становлення фінансових інституцій місцевого самоврядування в ринковому середовищі.

Doctorate O.P. Buriak – Commercial Academy of L'viv

Functional and institutional structure of local finances

Structure of local finances based on their functional destination is characterized. Organizational and legal aspects of establishing financial institutions of local governing in market environment are investigated.

Становлення в Україні фінансів місцевого самоврядування є процесом розвитку особливої системи міжурядових фінансових відносин, які розвиваються в правовому, економічному, політичному форматі. Утвердження таких відносин безпосередньо пов'язане з діяльністю суб'єктів цих відносин – територіальних громад, органів їх управління, держави в особі обласних, районних, міських (Києва і Севастополя) рад та відповідних їм місцевих адміністрацій.

Поряд з тим світовий досвід засвідчує, що головними суб'єктами фінансових відносин у територіальній площині виступають муніципалітети, департаменти, провінції, комуни, регіони, округи, області, інші адміністративно-територіальні формування. В Україні процес визначення повноважень відповідних суб'єктів у галузі місцевого фінансового господарства потребує піднесення його на якісно новий етап соціально-економічного розвитку з урахуванням об'єктивних чинників стабілізації фінансових відносин шляхом прийняття Парламентом пакету нормативних документів у сфері місцевого самоврядування, державного управління, податків, кредиту, банківської діяльності, адміністративно-територіальних правовідносин.

З огляду на це, тематика дослідження є актуальною, а основними завданнями статті є пошук адекватної ринковому економічному середовищу інституційної структури місцевого фінансового господарства.

Елементом функціональної структури місцевих фінансів виступає також множинність положень про об'єкти цієї системи. Як об'єкти виступають фінансові ресурси місцевого самоврядування, що формуються як у фондовій, так і нефондовій формах. У вигляді фінансових фондів виступають місцеві бюджети, цільові та позабюджетні фонди, грошові нагромадження комунальних підприємств, фінансові резерви органів місцевого самоврядування, неподаткові доходи від власності й підприємницької діяльності, надходження від операцій з капіталом. Комунальні позики для задоволення програм розвитку адміністративно-територіальних одиниць, як правило, мають нефондову форму вираження.

Отже, за функціональним призначенням місцеві фінанси доцільно розглядати як цілісну систему теоретичних положень про видатки та доходи цих органів влади, про способи формування доходів, про фінансові інститути, про суб'єкти та об'єкти системи, про фінансові відносини між суб'єктами системи, між системою та іншими ланками фінансової системи держави загалом.

В основі функціонального поділу системи місцевих фінансів та притаманних їм фінансових відносин лежать критерії фінансової автономії місцевого самоврядування. Саме вони визначають кількісні та якісні параметри співвідношення державних та муніципальних фінансів на загальнодержавному рівні управління (рис. 1).

Ланки					
Рівні	Загально-державні фінанси	Державний бюджет	Цільові державні фонди	Державний кредит	Фінанси державного сектора
	Місцеві фінанси	Місцеві бюджети	Цільові фонди місцевого самоврядування	Комунальний кредит та муніципальні позики	Фінанси комунальних підприємств і комунальні платежі

Рис. 1. Структурний поділ централізованих фінансів суспільства

Державні та місцеві фінанси як складові елементи централізованої фінансової структури суспільства, відповідають критерію єдності суспільних інтересів, хоча й виконують його різними методами, за допомогою особливих механізмів та відповідних їм інституцій. Спільні риси полягають у наступному:

- фінанси місцевого самоврядування в організаційному плані підпорядковані державним фінансам, оскільки сучасна держава визначає обсяг функцій місцевого самоврядування, правове поле місцевих фінансів, методи організації фінансової діяльності;
- всі сфери та ланки фінансових відносин, ґрунтуючись на принципі єдності фінансової системи, обслуговують суспільні інтереси як на рівні держави, так і на рівні місцевого самоврядування;
- державні фінанси в багатьох перехідних формах проникають у фінанси місцевих органів влади, беруть участь у їх формуванні. Так, фінанси центрального уряду покликані забезпечувати збалансування місцевих фінансів через систему міжбюджетних трансфертів.

Водночас чіткий розподіл повноважень між рівнями влади зумовлює існування специфічних форм перерозподільних відносин, що виражається в особливостях формування фінансових ресурсів та шляхах їх використання в межах закріплених господарсько-фінансових повноважень. Місцеві фінанси і державні фінанси – це не тотожні поняття. Вони знаходять своє відображення в різних фондах грошових коштів, фінансовому апараті, що забезпечує їх функціонування. Гарантом автономії місцевих фінансів виступає їх чітке законодавче регламентування (табл. 1).

Табл. 1. Діюча нормативна база місцевих фінансів

Нормативний акт	Основні положення, що регламентують місцеві фінанси
Конституція України 28 червня 1996 р.	Конституційне закріплення існування інституту місцевого самоврядування в Україні, визначення повноважень органів місцевого самоврядування, матеріальної і фінансової основи самоврядування, основних засад функціонування місцевих бюджетів, гарантування фінансування державою здійснення органами місцевого самоврядування делегованих повноважень
Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" 21 травня 1997 р.	Розвиток та конкретизація положень Конституції про місцеве самоврядування: його принципів, повноважень органів місцевого самоврядування, забезпечення матеріальної та фінансової бази, в т.ч. засад функціонування місцевих бюджетів
Бюджетний кодекс України 22 червня 2001 р.	Визначено склад місцевих бюджетів, проведено чіткий розподіл доходів і видатків між бюджетами, встановлена прозора і об'єктивна процедура міжбюджетних відносин, визначено формувальний порядок розрахунку дотацій вирівнювання, зміцнена фінансова база органів місцевого самоврядування, встановлена заінтересованість у збільшенні доходів державного і місцевих бюджетів, визначений порядок проведення місцевих запозичень, встановлена відповідальність і контрольні повноваження всіх учасників бюджетного процесу, заборонено створення позабюджетних фондів і здійснення міжбюджетних позичок
Щорічні закони України "Про Державний бюджет України"	Визначають склад загального і спеціального фондів місцевих бюджетів, взаємовідносини між Державним бюджетом України та місцевими бюджетами, обсяги та особливості перерахування міжбюджетних трансфертів, додаткові положення, які регламентують бюджетний процес

Як елемент фінансово-економічної системи держави територіальні фінанси виступають важелями регулювання макро- та мікроекономічних процесів як на рівні центрального уряду, так і на рівні територіальних громад та

їх об'єднань. Значення місцевих фінансів у економічній системі держави охарактеризована на рис. 2.

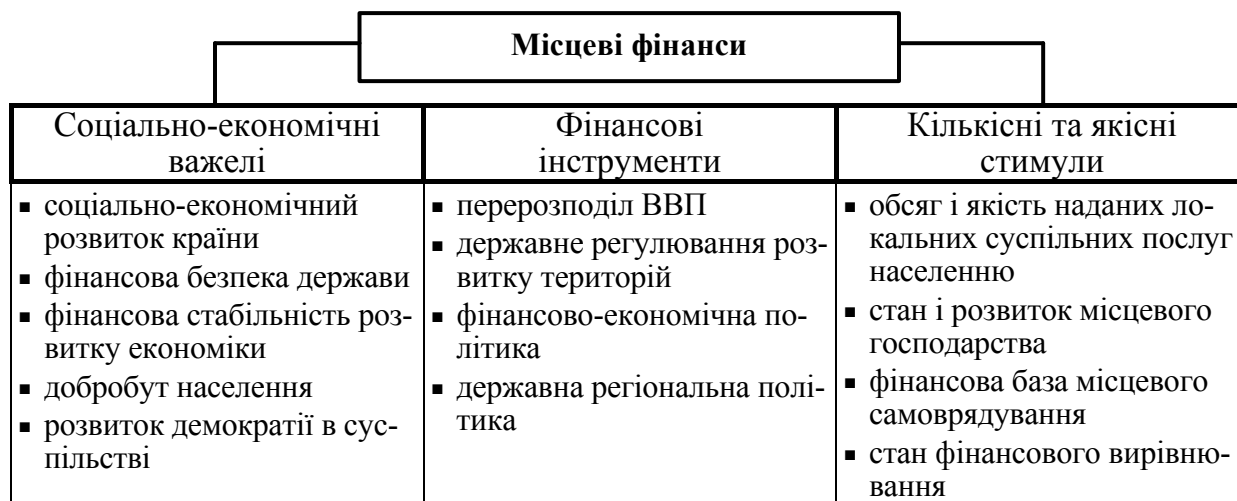

Рис. 2. Місце та значення місцевих фінансів в економічній системі держави

Об'єктивними передумовами функціонування місцевих фінансових інститутів є відокремленість функцій і завдань органів місцевого самоврядування, необхідність їх фінансового забезпечення. Для вичерпного розуміння ролі та призначення окремих елементів інституційної структури місцевого фінансового господарства доцільно проаналізувати організаційно-правову базу місцевого самоврядування.

Прийнята у 1996 р. Конституція України заклала підвалини існування місцевого самоврядування. За Конституцією первинним суб'єктом місцевого самоврядування є територіальна громада, а не адміністративно-територіальні одиниці, як це було в перші роки проголошення незалежності України. Фінансові аспекти діяльності визначені статтею 142 Основного Закону, де, зокрема, зазначено, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме та нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних та обласних рад.

У статті 140 зазначається: "Місцеве самоврядування є правом територіальної громади жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України".

Конституцією задекларовані права органів місцевого самоврядування, пов'язані з веденням фінансово-господарської діяльності:

- управління майном, що перебуває у комунальній власності;
- складання та затвердження місцевих бюджетів;
- контроль за виконанням місцевих бюджетів;
- встановлення місцевих податків і зборів;
- утворення, реорганізація та ліквідація комунальних підприємств, установ та організацій, контроль за їхньою діяльністю.

Важливим конституційним положенням є також державна гарантія фінансової підтримки місцевого самоврядування. Крім того, органам управлін-

ня на місцях можуть надаватися окремі повноваження державної виконавчої влади. Своєю чергою центральний уряд фінансує ці повноваження за рахунок коштів державного бюджету або шляхом віднесення до місцевого бюджету окремих загальнодержавних податків і зборів, передачі місцевій владі відповідних об'єктів державної власності. Природно, за державою залишається право контролювати здійснення органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади держави.

Положення Конституції конкретизовані у Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні", прийнятого у 1997 р. У статті 2 Закону сказано: "Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України". Наведене визначення загалом відповідає положенням Європейської хартії про місцеве самоврядування. За чинним законодавством, місцеве самоврядування виступає не тільки як гарантоване державою право, а й як реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб вирішувати питання місцевого значення.

У Законі "Про місцеве самоврядування в Україні" визначені принципи функціонування інституту місцевого самоврядування в Україні:

- народовладдя;
- законність;
- гласність,
- колегіальність;
- поєднання місцевих і державних інтересів;
- виборність;
- правова, організаційна та матеріально-фінансова самостійність у межах повноважень:
 - підзвітність та відповідальність перед територіальними громадами їхніх органів та посадових осіб;
 - державна підтримка та гарантії місцевого самоврядування;
 - судовий захист прав місцевого самоврядування.

Реалізація майнових, соціальних, економічних, політичних тощо функцій органів місцевого самоврядування в частині їх фінансового забезпечення здійснюється через фінансові інституції. Склад місцевих фінансових інститутів наведено на рис. 3.

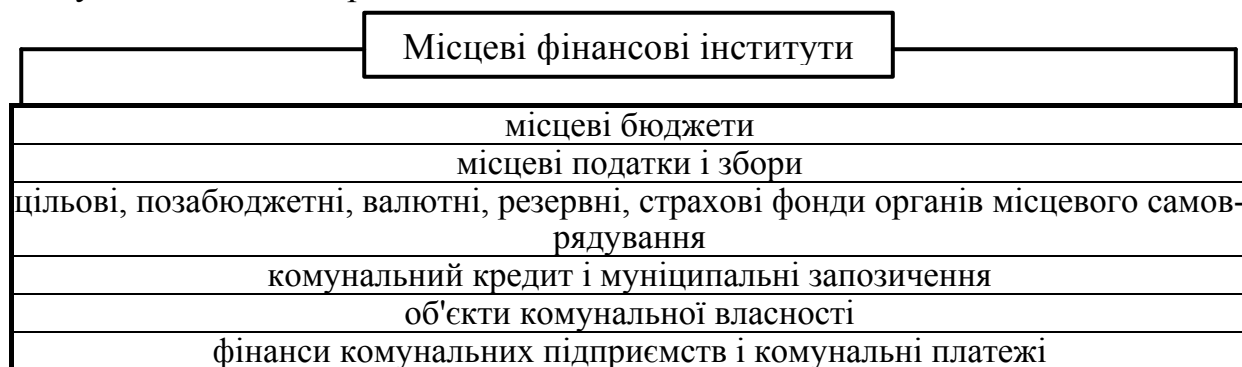

Рис. 3. Склад місцевих фінансових інститутів

Не викликає сумніву, що фінансові інститути мають функціонувати системно, доповнюючи один одного. Поряд з тим тенденції, що склалися, засвідчують про різну мобільність їх становлення. На сьогодні пріоритетне становище займають місцеві бюджети, дещо слабше розвинені цільові фонди муніципального значення, фінанси комунального сектора. На низькому етапі розвитку перебуває інститут комунального кредиту і місцевих запозичень, зовсім не розвинене комунальне страхування, комунальні платежі централізовані і не враховують територіальних особливостей. Все це підтверджує висновок про відсутність визначальної ознаки системи місцевих фінансових інститутів – цілісності, взаємообумовленості та тісного взаємозв'язку. Як наслідок, місцеві фінанси не забезпечують належного виконання функцій і завдань, які закріплені або делеговані місцевим органам влади.

Основоположник вчення про місцеві фінансові інститути В. Кравченко робить певні висновки щодо стану їх розвитку: "У процесі становлення перебуває ієрархія системи місцевих фінансових інститутів України. Зарубіжний досвід показує: ключовим інститутом у системі місцевих фінансів є інститут громадських послуг. Він визначає модель системи місцевих фінансів... Обсяги і форма місцевих фінансів зумовлюються розподілом відповідальності держави та місцевої влади щодо надання громадських послуг. Модель системи місцевих фінансів також визначається кількісними характеристиками громадських послуг, переліком їх, структурою, обсягом, якістю. Місцеві органи влади будують власні локальні системи фінансів відповідно до потреб надання громадських послуг згідно з цими кількісними показниками. В Україні, як уже зазначалося, інститут громадських послуг перебуває тільки в початковій стадії становлення, внаслідок чого вся система місцевих фінансових інститутів є аморфною і не цілеспрямованою".

Погоджуючись загалом з думкою автора монографії "Місцеві фінанси України", його пропозиціями щодо надання цілеспрямованості системі місцевих фінансових інститутів, формування законодавчої бази, яка б підняла на якісно новий рівень механізми надання громадських послуг, визначення кількісних характеристик послуг, які забезпечуються різними рівнями виконавчої влади й місцевого самоврядування, необхідно зазначити, що перші кроки в цьому напрямі були зроблені 2 червня 2001 року із прийняттям Бюджетного кодексу України. Щоправда, це тільки частково вирішило проблему організації бюджетного процесу на територіальному рівні, однак не вирішило питань наповнюваності місцевих бюджетів. Черга стоїть за Податковим кодексом, іншими документами, які б врегулювали порядок встановлення та справляння місцевих податків і зборів, зміцнили фінансову базу місцевого самоврядування розширенням переліку ресурсно-майнової групи податків.

Найважливішим атрибутом місцевого фінансового господарства є інститут самостійних місцевих бюджетів. Самостійність гарантується Бюджетним кодексом, у якому чітко встановлені критерії розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи, визначено перелік закріплених податків і неподаткових надходжень за різними рівнями бюджетної системи, регламентовано повноваження місцевих органів влади та управління в процесі скла-

дання, розгляду, затвердження, виконання місцевих бюджетів, складання звітності про їх виконання та затвердження звітних матеріалів. З іншого боку, широка система прав істотно обмежена рішеннями вищих ланок бюджетів щодо обсягів міжбюджетних трансфертів, частим переглядом податкового законодавства, зміни до якого відображаються в законі про Державний бюджет на поточний рік, переорієнтацією бюджетних видаткових програм.

Наповнюваність місцевих бюджетів значною мірою залежить від фінкально-економічної політики уряду в галузі місцевого оподаткування. Перелік місцевих податків і зборів має охоплювати всі сфери громадсько-господарського життя територіальної громади, а обсяг надходжень до місцевих бюджетів забезпечувати повне і вичерпне фінансування, принаймні, всіх видатків місцевого характеру, які не враховуються при обчисленні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Багатогранність форм і методів перерозподільних відносин зумовлює пошук інших, ніж бюджетні, механізмів здійснення фінансової політики на місцевому рівні. Місцеві бюджети, крім спеціального фонду, також не забезпечують цільового використання коштів; законодавче закріплення бюджетних відносин істотно сповільнює ефективність прийняття фінансових рішень. Вирішити окреслену проблему покликані цільові та позабюджетні фонди місцевого самоврядування. Позабюджетні, страхові, резервні, валютні, інші цільові фонди органів місцевого самоврядування, а також комунальні платежі надають локальним фінансовим системам більшої гнучкості, що сприяє стабілізації місцевих фінансів.

Необхідною передумовою автономного існування місцевих фінансів є наявність комунального майна та фінансових ресурсів місцевих органів влади. Саме вони є вихідним пунктом місцевого фінансового господарства, першоосновою функціонування підприємств та установ комунального сектора економіки, основним джерелом формування неподаткових доходів та доходів від капіталу місцевого самоврядування.

Важливе значення у системі місцевих фінансових інститутів відіграють фінанси комунальних підприємств. Точкою відліку формування цього фінансового інституту можна вважати дату прийняття Конституції України, коли комунальні підприємства було роздержавлено. На сьогодні переважна більшість суб'єктів підприємницької діяльності муніципального господарства здійснюють свою діяльність на засадах неприбутковості; встановлення державними органами граничних цін і тарифів на товари і послуги комунального господарства зумовлює в багатьох випадках від'ємні фінансові результати, необхідність дотаційних вливань коштів, що зумовлено ціновими диспропорціями. Можна констатувати, що комунальні підприємства не забезпечують повною мірою виконання покладених на них функцій і завдань, що вимагає науково-теоретичного обґрунтування та практичного втілення якісно нового інструментарію формування капіталу таких підприємств, його ефективного використання в процесі операційної діяльності на принципах комерційного розрахунку.

В умовах ринкового середовища чи не єдиним джерелом фінансування інвестиційного розвитку територій виступає комунальний кредит. В Україні

місцеві позики розвинені слабо насамперед завдяки низці бюрократичних перепон, адже розмір облігаційних запозичень, обов'язково погоджується з Міністерством фінансів, а самі цінні папери підлягають реєстрації Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку в Україні. З огляду на низьку фінансову базу регіонів доцільно розвивати прогресивні форми комунального кредиту: безоблігаційні позики, кредити комунальних банків, кредити державних комунальних банків, комунальні кредити комерційних банків, взаємний кредит, "жироцентралі" (ведення розрахункового обслуговування територіальних колективів в одному "жиробанку"). Діяльність банківських установ має регламентуватися Центральним комунальним інвестиційним банком.

Система місцевих фінансових інститутів перебуває у тісному зв'язку та взаємній залежності із зовнішнім середовищем. Як наслідок, формування місцевих фінансових інститутів супроводжується змінами сутності та механізмів функціонування інших інститутів: розвиток системи самостійних місцевих бюджетів призводить до змін функцій державного бюджету; запровадження місцевих податків і зборів змінює структуру податкової системи країни; розвиток комунального кредиту впливає на сферу застосування державного кредиту; поява комунальної власності дещо звужує простір для державної форми власності; становлення фінансів комунальних підприємств пов'язане зі змінами у сфері державних фінансів, зокрема у фінансах підприємств державного сектора. Еволюційна зміна функцій, сфери дії фінансових інституцій держави є наслідком поетапного становлення та розвитку місцевих фінансових інститутів відповідно до міжнародних, особливо європейських, норм і правил організації фінансових відносин на рівні територіальних громад та їх адміністративних об'єднань.

Вітчизняні вчені сходяться на думці щодо необхідності пошуку ефективних зв'язків між окремими елементами місцевих фінансових інститутів. Внаслідок цього виникають різноманітні форми поєднання в систему цих інститутів, і, в підсумку, виникають різноманітні структури місцевих фінансів з відносно більшою чи меншою роллю того чи іншого інституту залежно від національних особливостей країни. Особливість України полягає в тому, що більшість місцевих фінансових інститутів створюється згори, а не на основі еволюційного розвитку їх відповідно до місцевих інтересів. Власне місцеві інтереси залишаються багато в чому не усвідомленими. Усе це – наслідки деформацій фінансової системи, які відбулися в попередній період історії. Тому система місцевих фінансових інститутів є фактично однотипною в усіх територіальних колективах.

Відсутність гнучкості як окремих елементів, так і локальної фінансової системи загалом стали також наслідком непослідовної регіональної політики, принцип зрівнялівки є домінуючим, що перешкоджає самовираженню територіальної громади, врахуванню особливостей її соціально-економічного розвитку та побудови адекватної місцевим господарським інтересам інституційної фінансової структури. На наш погляд, така структура має бути динамічною, миттєво реагувати на кон'юнктурні зміни в ринковому фінансовому механізмі.

Зміни фінансово-правових аспектів функціонування інституційної структури місцевих фінансів, їх подальша структуризація відповідно до фінансово-господарських чинників та інтересів місцевого самоврядування, мають ґрунтуватися на вирішенні низки проблем загальнодержавного масштабу:

- стабілізація економічної системи;
- адаптація суб'єктів господарювання, зокрема малих і середніх підприємств, до ринкових перетворень;
- формування інвестиційно-інноваційної моделі суспільного розвитку;
- забезпечення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування;
- формування самодостатніх територіальних утворень;
- реалізація завдань державної регіональної політики;
- стимулювання підприємницької діяльності та інвестиційної активності;
- вирішення соціальних, демографічних, екологічних, національних та інших проблем регіонів.

Література

1. **Конституція України:** Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. **Бюджетний кодекс** України від 2 червня 2001 року. – К.: Атіка, 2001. – 80 с.
3. **Закон України** "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 р. // Відомості ВР України. – 1997, № 24. – С. 379-429.
4. **Кравченко В.І.** Місцеві фінанси України: Навч. пос. для ВНЗ. – К.: Знання, 1999. – 487 с.
5. **Кириленко О.П.** Місцеві фінанси: Навч. пос. для ВНЗ. – Тернопіль: Астон, 2004. – 32 с.

УДК 630.323

Доц. О.А. Валух, канд. техн. наук – УкрДЛТУ

ПОНИЖЕННЯ ПОРЯДКУ ПЕРЕДАВАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ СИСТЕМ АВТОМАТИЧНОГО КЕРУВАННЯ

Наведено методику пониження порядку передавальних функцій, при цьому як критерій використана лінійна інтегральна оцінка. Розглянуто приклад щодо спрощення ланки другого порядку.

Doc. O.A. Valyuh – USUFWT

Lowering of order of transmissions functions of the automatic control systems

Resulted method of lowering of order of transmission functions here in quality criteria are used linear integral estimation. An example is considered in relation to simplification of link of the second order.

У теорії та практиці широкого розповсюдження набули системи підпорядкованого керування. Методи оптимізації та розрахунку параметрів контурів таких систем базуються на заміні передавальної функції (ПФ) розімкненого контуру більш простим виразом. При цьому виникає похибка, що впливає на результати оптимізації систем. Тому розроблення методів пониження порядку ПФ без істотного зменшення точності дослідження динаміки забезпечить більш ефективний розв'язок задач аналізу та синтезу систем автоматичного керування.

Таким чином, завдання полягає в тому, щоб початкову ПФ системи $W(s)$ замінити еквівалентною більш простою $W^*(s)$.